

Poetin heeft een vijand nodig

Poetin is stevig aan de macht. Hij en zijn hovelingen aan het Kremlin zullen er alles aan doen om die te behouden. Meer hoeft je niet te zoeken achter hun politiek. En precies dat maakt het zo verontrustend.

PETER VERMEERSCH

★★★★☆

Mikhail Zygar

All the Kremlin's men. Inside the court of Vladimir Putin. Perseus Book Group, 400 blz., 25,99 €.

pp

Zaterdag 25/3, 17 - 18u:

Peter Vermeersch praat met Mikhail Zygar over het Rusland van Poetin.

Zaterdag 25/3, 18.30 - 19.30u:

Peter Vermeersch gaat in gesprek met de Tsjechische auteur Marek Šindelka.

Herinnert u zich nog het beginbeeld van *All the President's men*, die grandioze film over de reporters Carl Bernstein en Bob Woodward die het Watergateschandaal wereldkundig maakten? We zagen een wit blad in extreme close-up. Er klonk een harde knal. En dan nog een. Pistoolschoten? Nee, het was het geluid van een typemachine die letters typte.

Toen ik *All the Kremlin's men* van de Russische journalist Mikhail Zygar las, flitste dat beeld van die getypte mokerslagen geregeld door mijn hoofd. In een glasheldere stijl zet Zygar de belangrijkste feiten uit twee decennia Russische politiek op een rij en ontpopt zich daarmee tot een journalistieke scherpshutter. Zijn boek begint niet voor niets met een twaalf pagina's lange lijst van personen: hoofdrolspelers in de coulissen van het Kremlin. Daarna volgen twintig hoofdstukken tjokvol achtergrondinformatie over deze personen. We leren oligarch Michail Chodorkovski en voormalig vicepremier en persoonlijk Poetinadviseur Vladislav Soerkov beter kennen, maar ook huidige minister van Defensie Sergej Sjojgof of de voorzitter van de Russische Veiligheidsraad Nikolaj Patroesjev, een van de vermoedelijke architecten van de annexatie van de Krim.

Vijandsfantasieën

Het is een relaas van harde feiten, van schandalige feiten soms, maar dat wil nog niet zeggen dat het keyboard van Zygar ooit even doeltreffend zal zijn als de typemachine van Bernstein en Woodward. Na Watergate trad Nixon af, maar Zygar zal, hoe strijdbaar hij ook is, Poetin niet naar de rand van het presidentschap kunnen drijven. In zekere zin is dat zelfs dat de essentie van dit boek. Sinds het einde van de Jeltsinperiode heeft Poetin stelselmatig zijn positie kunnen versterken. Aan die grip op de macht kan zelfs onthullende en onafhankelijke onderzoeksjournalistiek niets veranderen.

Hoe is het zover kunnen komen? Zygar schuift grofweg twee stellingen naar voren. De eerste luidt: om Poetin te begrijpen moet je

niet alleen naar Poetin kijken. In wezen is het Kremlin een machtscollectief. De samenstelling van dat gezelschap verandert af en toe maar de marsrichting blijft dezelfde en is maar op één doel gericht: politiek overleven. Die survivalmodus steunt op een oorlogslogica. Ergens moet een vijand zijn. Zolang je die weet te identificeren (de oligarchen, de vrije pers, westerse gezinde mensenrechtenorganisaties, de Navo, noem maar op) kun je beleid voeren. Als je geen echte vijand hebt, verzin je er desnoods een.

Zygar legt uit hoe je de meeste acties van het Kremlin van de afgelopen zeventien jaar vanuit die modus operandi kunt verklaren. Dat geldt bijvoorbeeld voor de manier waarop Poetin zich heeft opgesteld in conflicten in Tsjetsjenië, Georgië of Oekraïne. Het verklaart ook Ruslands huidige interesse in de Balkan (waar het onder meer het onafhankelijkheidsstreven van de Bosnische deelrepubliek Republika Srpska ondersteunt). Zygar hoeft geen samenzweringstheorieën in het leven te roepen om dat soort internationale houdingen te verklaren. Hij hoeft Poetin zelfs niet eens als een meesterlijk strateeg neer te zetten. Wat hij ziet is simpelweg een Kremlin dat constant (en misschien zelfs steeds meer) opportuniteiten zoekt om zich te versterken. Het Kremlin reageert altijd alsof het belaagd wordt, ook wanneer dat niet het geval is. De ironie van dat soort vijandsfantasieën is dat ze op den duur tot reële vijandschappen kunnen leiden.

De methode-Assad

All the Kremlin's men bevat nog een tweede stelling, die als volgt luidt: buiten machtsbehoud heeft Poetin geen enkel ander politiek doel. De huidige situatie is niet het gevolg van een of ander vooropgesteld ideologisch streven maar de toevallige uitkomst van een ketting van gebeurtenissen. Of nog: het co-dewoord in de Russische politiek is niet orkestratie maar improvisatie. En in zekere zin is dus ook het autoritaire karakter van Poetins regime niets anders dan het toevallige gevolg van een machtsstreven dat misschien ooit democratische kan-

Machistische agitprop van Vladimir Poetin. © big

sen had. Die analyse is niet makkelijk te verifiëren maar geruststellend is ze in elk geval niet. Dat Poetin vandaag steviger aan de macht is dan ooit is duidelijk, maar het is erg moeilijk te voorspellen welke acties hij nog gaat ondernemen.

Zygar is een belangrijke stem in de discussie over het Kremlin. Ooit verdiende hij zijn sporen als oorlogscorrespondent en later zette hij een onafhankelijk televisiestation op dat hij, na de publicatie van dit boek — een sensatie in Rusland — moest verlaten. Het loont de moeite hem te lezen, niet het minst omdat hij een van de zeldzame politieke onderzoeksjournalisten is die Rusland op dit moment nog kent.

En het is ook goed dat hij steeds meer een publiek buiten Rusland

vindt. *All the Kremlin's men* is niet alleen een van de weinige boeken waarin alle belangrijke gebeurtenissen in de Russische politiek van de laatste twintig jaar de revue passeren. Het laat ook toe om Ruslands inmenging in buitenlandse kwesties beter te begrijpen, niet in het minst in Syrië.

Intrigerend is in dat verband de gelijkenis tussen Poetin en Bashar Al-Assad die Zygar ontwaart en waar hij in recente interviews wel vaker op alludeert. Als het ooit zover komt dat Poetins grip op Rusland echt wordt bedreigd, zegt Zygar, dan zal hij waarschijnlijk niet zwichten zoals Moebarak of Janoekovitsj dat hebben gedaan. Als het ooit zover komt, dan kiest hij voor machtsbehoud, en dus voor de methode-Assad.